

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

II.5150.9.2014.MM

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

W moim ciągłym zainteresowaniu pozostaje kwestia implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (dalej „dyrektywa 2013/48/UE”).

W odpowiedzi na pismo Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 października 2018 r. (DLPK II 053-1/18), z którego wynika, że dyrektywa 2013/48 została przez Polskę wdrożona a obecne regulacje nie wymagają w związku z tym zmiany, chciałbym zwrócić uprzejmie uwagę Pana Ministra na stanowisko Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) wyrażone 9 sierpnia 2019 r. w uwagach końcowych (*concluding observations*)¹ dotyczących realizacji przez Polskę Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego,

¹ Uwagi końcowe (*concluding observations*) Komitetu dostępne są na stronie: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT/C/POL/CO/7&Lang=En (dostęp: 25/9/2019 r.).

niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, którą Polska ratyfikowała 26 lipca 1989 r.²

Jak wynika ze stanowiska CAT, niepokój Komitetu budzi fakt, że osoby pozbawione wolności nadal nie mogą w praktyce korzystać z możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym przed pierwszym przesłuchaniem już od chwili zatrzymania. Jak podkreślił Komitet, funkcjonariusze policji nie są świadomi swej odpowiedzialności za dostarczenie listy adwokatów i radców prawnych dostępnych z urzędu osobom, które takiej pomocy wymagają. Opóźnienia w uzyskaniu pomocy prawnej mogą prowadzić do sytuacji, w której obrońca nie będzie uczestniczył w pierwszym przesłuchaniu osoby zatrzymanej. Komitet zwrócił uwagę, że w niektórych komisariatach policji brakuje pokoi gwarantujących poufność rozmowy z adwokatem, w związku z czym niektóre spotkania odbywają się na korytarzach i w obecności funkcjonariuszy. Wskazano, że wyznaczenie odpowiedniego adwokata lub radcy prawnego z urzędu może zająć od kilku dni do kilku tygodni, co powoduje, że obrońca z urzędu nie jest w stanie wziąć udziału w pierwszym przesłuchaniu zatrzymanego. CAT zaniepokoiły wady systemu policyjnych rejestrów, które skutkują tym, że adwokaci (radcowie prawni) mają problemy ze zlokalizowaniem swoich klientów przed pierwszym przesłuchaniem. Dodatkowo, na komisariatach policji brakuje pomieszczeń, które gwarantowałyby prywatność konsultacji z adwokatem (radcą prawnym), zmuszając zatrzymanych do spotkań na korytarzu przy obecności funkcjonariusza policji.

Wątpliwości budzą również te unormowania Kodeksu postępowania karnego, które ograniczają poufność komunikacji zatrzymanego z adwokatem (radcą prawnym), zwłaszcza że tego typu ograniczenia mogą trwać nawet do 14 dni i nie podlegają kontroli sądu. Zastrzeżenia CAT budzi również fakt, że prokuratorzy mogą decydować o tym, że podejrzany może zostać przesłuchany bez udziału swojego obrońcy.

Mając na uwadze powyższe CAT wskazał, że Polska powinna podjąć skuteczne środki w celu zagwarantowania wszystkim zatrzymanym podstawowych gwarancji procesowych od samego początku pozbawienia wolności zgodnie ze standardami międzynarodowymi. W szczególności chodzi o zapewnienie wszystkim zatrzymanym szybkiego dostępu do pomocy prawnej, w tym przysługującej z urzędu, jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem. Polska

² Dz.U.1989, Nr 63, poz. 378.

powinna również zagwarantować, aby funkcjonariusze policji byli świadomi swojej odpowiedzialności za zapewnienie zatrzymanym uprawnionym do obrony z urzędu listy adwokatów i radców prawnych udzielających takiej pomocy. Bardzo istotne jest również zagwarantowanie, by pozbawienie wolności było odnotowywane w rejestrze krajowym i zawierało informacje na temat miejsca aktualnego pobytu osoby zatrzymanej, tak aby obrońcy mogli szybko uzyskać dostęp do swoich klientów i komunikować się z nimi poufnie w odpowiednich pomieszczeniach. Konieczne jest także dokonanie analizy przepisów Kodeksu postępowania karnego, które pozwalają na ograniczenie poufności komunikacji między adwokatem (radcą prawnym) a klientem. W opinii Komitetu należałoby to poddać kontroli sądowej poprzez zapewnienie zatrzymanemu zażalenia³. Należałoby również zagwarantować, że prokuratorzy nie będą mogli przesłuchiwać podejrzanych bez udziału ich obrońców.

Na koniec Komitet wskazał, że Polska powinna podjąć skuteczne działania, aby zapewnić zgodność polskiego prawa i praktyki z instrumentami międzynarodowymi, których jest stroną, a zwłaszcza z dyrektywą 2013/48. Pozostają więc aktualne uwagi dotyczące implementacji wskazane w moim wystąpieniu z dnia 5 czerwca 2017 r. (II.5150.9.2014.MM).

Należy podkreślić, że brak podjęcia powyższych działań może wywołać konsekwencje trojakiego rodzaju. Po pierwsze, zgodnie z art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁴ (dalej „TfUE”), w sytuacji uznania przez Komisję Europejską, że Rzeczpospolita Polska uchybiła jednemu z zobowiązań, które na nim ciąży na mocy Traktatów (w tym wypadku chodziłoby o niedostosowanie prawa krajowego do wskazanej dyrektywy 2013/48), może wydać uzasadnioną opinię w tym przedmiocie, a następnie skierować sprawę do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Po drugie, niewdrożenie dyrektywy skutkować będzie odpowiedzialnością odszkodowawczą państwa członkowskiego. Wreszcie, po trzecie, w myśl art. 288 akapit 3 TfUE, dyrektywa wiąże państwo członkowskie, do którego jest kierowana, w zakresie rezultatu, który ma zostać

³ Na niekonstytucyjność braku możliwości zaskarżenia rozstrzygnięć podjętych na podstawie art. 73 § 2 i 3 k.p.k. wskazuje się również w doktrynie i proponuje się, by termin do złożenia zażalenia i rozpoznania zażalenia w tego typu przypadkach wynosił odpowiednio 3 dni. Przekazanie zaś zażalenia do rozpoznania winno nastąpić bezzwłocznie – por. szerzej M. Kolendowska-Matejczuk, *Zaskarżalność rozstrzygnięć incydentalnych uregulowanych w Kodeksie postępowania karnego w świetle standardów konstytucyjnych. Rozważania systemowe*, Warszawa 2018, s. 360 -366 i s. 447.

⁴ Dz.U.2004, Nr 90, poz. 864/2.

osiągnięty, pozostawiając mu swobodę wyboru formy i środków wdrożenia dyrektywy. Brak transpozycji dyrektywy w praktyce może skutkować bezpośrednim stosowaniem jej przepisów przez sądy w miejsce sprzecznych z nią przepisów, a także możliwym podważaniem legalności czynności procesowych przeprowadzonych w toku postępowania przygotowawczego sprzecznych z wymogami dyrektywy 2013/48/UE⁵.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich⁶, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

⁵ M. Domańska, *Implementacja dyrektyw unijnych przez sądy krajowe*, Warszawa 2014, s. 88.

⁶ Dz.U. z 2018 r. poz. 2179 ze zm.